

Złącznik 1. Tabela 1 Zestawienie wszystkich opinii i uwag organów biorących udział w opiniowaniu dokumentów.

Ip.	Nazwa instytucji	Część Prognozy/Programu, której dotyczy uwaga/wniosek (rozdział, podrozdział, punkt, nr strony)	Treść uwagi/wniosku lub proponowany zapis	Odpowiedź na uwagę/wniosek
1	Urząd Morski w Szczecinie		Opinia z dnia 8.07.2021 nr: OW.52000.1.21.AZ(5) jest pozytywna w zakresie Prognozy. Zgłoszono sugestie do projektu Programu.	
2	Urząd Morski w Gdyni		Opinia z 21.07.2021 r. nr INZ.8103.70.2021.AD jest pozytywna w zakresie prognozy i Programu.	
3	Główny Inspektor Sanitarny		Opinia z dnia 8.07.2021 nr HŚ.NS.530.9.2021 jest pozytywna w zakresie Prognozy i projektu Programu.	
4	Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska	Załącznik: Lista projektów	załącznikiem do projektu FEnIKS jest „Wykaz planowanych operacji o znaczeniu strategicznym wraz z harmonogramem”. Należy wyjaśnić czy przedstawiona lista 13 projektów jest zamknięta, czy też będzie uzupełniana. Część z wymienionych przedsięwzięć jest sprecyzowana np. „Prace na linii kolejowej nr 7 Warszawa Wschodnia Osobowa – Dorohusk na odcinku Warszawa – Otwock – Dęblin – Lublin, etap II - faza II (odcinek realizacyjny: Warszawa Wawer – Otwock)”. W związku z informacją „niniejsze przedsięwzięcia będą wynikały ze strategicznych dokumentów sektorowych lub zintegrowanych” należy wskazać z jakich dokumentów strategicznych pochodzą wymienione przedsięwzięcia oraz czy dokumenty te były poddane przed przyjęciem strategicznej ocenie oddziaływania na środowisko.	Uwaga uwzględniona. Uzupełniono podrozdział 4.4

Ip.	Nazwa instytucji	Część Prognozy/Programu, której dotyczy uwaga/wniosek (rozdział, podrozdział, punkt, nr strony)	Treść uwagi/wniosku lub proponowany zapis	Odpowiedź na uwagę/wniosek
5	Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska	Załącznik – lista inwestycji	Jeżeli ocena strategiczna została przeprowadzona, w prognozie należy przytoczyć syntetyczne wnioski dotyczące przewidywanego oddziaływania tych przedsięwzięć na środowisko. Jeżeli zaś takiej oceny nie wykonano, należy ją wykonać i uzupełnić w prognozie dla FEnIKS, zachowując poziom szczegółowości analiz odpowiedni do dostępnych informacji o danym zadaniu. Zwracam przy tym uwagę, że rozszerzanie ww. wykazu operacji lub dodawanie do projektu FEnIKS w innej formie informacji o nowych projektach lub działaniach przed zakończeniem toczącej się aktualnie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko będzie wymagać rozważenia, czy nie jest konieczne odpowiednie rozszerzenie prognozy, zgodnie z wymogiem prawnym zachowania jej adekwatności do ocenianego projektu oraz powtórzenie etapów opiniowania i konsultacji. Jeżeli opisane wyżej zmiany będą dokonywane po przyjęciu FEnIKS, konieczne będzie każdorazowo rozważenie, czy możliwe jest odstępianie od strategicznej oceny oddziaływania na środowisko, czy też powinna ona być przeprowadzona ponownie.	W prognozie dodano wyjaśnienia na podstawie informacji od jednostki opracowującej z Program – w podrozdziale 4.4
6	Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska	Str. 24 prognozy Program FEnIKS	Program FEnIKS ustala zasady alokacji środków w ramach poszczególnych priorytetów inwestycyjnych i celów szczegółowych, jednak zgodnie z przedstawionymi informacjami (str. 24 prognozy), realizacja zasadniczej części działań, które będą dofinansowane ze środków FEnIKS nie wynika bezpośrednio z jego zapisów, ale z innych sektorowych dokumentów strategicznych np. <i>Strategia zrównoważonego rozwoju transportu do 2030 roku, Polityka ekologiczna państwa 2030 czy Polityka energetyczna Polski do 2040 r.</i> W prognozie należy zatem sporządzić zestawienie wszystkich dokumentów stanowiących bezpośrednią podstawę realizacji działań finansowanych z FEnIKS, wraz ze wskazaniem informacji czy dany dokument został przyjęty, oraz czy był poddany przed przyjęciem strategicznej oceny oddziaływania na środowisko. Pozwoli to na uniknięcie sytuacji, w której realizacja danego przedsięwzięcia lub działania w ramach FEnIKS będzie utrudniona, z uwagi na brak jego uwzględnienia w przyjętym dokumencie poddanym ocenie strategicznej. Zalecane jest także zawarcie informacji o powiązanych dokumentach w samym programie FEnIKS. W przypadku dokumentów nie poddanych jeszcze strategicznej ocenie oddziaływania na środowisko należy zwrócić uwagę na fakt, że gdyby z oceny strategicznej dla	Uwaga uwzględniona – uzupełniono w podrozdziale 2.4.

Ip.	Nazwa instytucji	Część Prognozy/Programu, której dotyczy uwaga/wniosek (rozdział, podrozdział, punkt, nr strony)	Treść uwagi/wniosku lub proponowany zapis	Odpowiedź na uwagę/wniosek
			któregokolwiek z przywołanych dokumentów wyniknęły wskazania warunkujące zmiany w treści FEnIKS (w celu uspoźnienia jego treści z zapisami danego dokumentu), mogące mieć znaczenie z punktu widzenia oddziaływania na środowisko, konieczne będzie rozważenie poddania zmiany FEnIKS strategicznej ocenie oddziaływania na środowisko.	
7	Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska	Str. 24 prognozy	Na str. 24 prognozy przedstawiono informację „W szczególnych przypadkach wykorzystano też wykonane dla konkretnych przedsięwzięć raporty środowiskowe i wydane już decyzje środowiskowe” – należy wskazać przedsięwzięcia dla których została już wydana decyzja o środowiskowych uwarunkowaniach, a także podać informację w jakim dokumencie została dla nich przeprowadzona strategiczna ocena oddziaływania na środowisko. Zwracam przy tym uwagę, że dla realizacji zadań ze środków FEnIKS będzie kluczowe nie tylko objęcie ich, jeżeli to wymagane, strategiczną oceną oddziaływania na środowisko oraz oceną oddziaływania na środowisko przedsięwzięć, ale także to, czy te procedury zostały przeprowadzone prawidłowo i nie wzbudzały zastrzeżeń.	Uwaga uwzględniona. Poprawiono sformułowanie. Opierano się, przede wszystkim, na wykonanych już Prognozach. Raporty środowiskowe były wykorzystane tylko pomocniczo dla wykorzystania doświadczeń z oceny.
8	Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska	Str. 192 prognozy str. 270 prognozy	W prognozie zidentyfikowano typy przedsięwzięć, których realizacja może mieć negatywne oddziaływanie na obszary Natura 2000, nie zidentyfikowano jednak możliwości wystąpienia oddziaływań znaczących negatywnych na te obszary chronione. Jednocześnie w treści prognozy kilkakrotnie pojawia się informacja, że oddziaływań takich nie można wykluczyć na etapie realizacji przedsięwzięć – np. str. 192 prognozy „projekt Programu nie określa na obecnym etapie lokalizacji oraz warunków technicznych planowanych inwestycji. Nie można, zatem wykluczyć, iż w trakcie ich realizacji zaistnieje ryzyko wystąpienia znaczącego negatywnego oddziaływania na obszary Natura 2000. Na etapie opracowania prognozy, ze względu na ogólny charakter Programu nie było możliwe wskazanie potencjalnych kolizji przestrzennych poszczególnych przedsięwzięć z obszarami Natura 2000. Mając jednak na względzie fakt, iż obszary Natura 2000 zajmują znaczne udziały w powierzchni kraju - 15,7% w przypadku obszarów „ptasich” oraz 11,2% w przypadku obszarów siedliskowych, należy uznać, iż ryzyko wystąpienia takich kolizji jest realne”. W związku z możliwością wystąpienia/brakiem możliwości wykluczenia znaczących negatywnych oddziaływań na obszary Natura 2000 w wyniku realizacji niektórych	Poprawiono i uzupełniono zapisy w zakresie oceny na obszary Natura 2000 w tekście. Zapis został przeredagowany, ponieważ intencją autorów było wskazanie braku identyfikacji znaczącego negatywnego oddziaływania na obszary Natura 2000, a także wskazanie, iż możliwe jest wystąpienie kolizji z obszarami Natura 2000 ze względu na duże pokrycie terenu Polski tymi formami ochrony przyrody. Uzasadnienie dotyczące braku znaczącego negatywnego oddziaływania na obszary Natura 2000, w tym na ich integralność, spójność, ich przedmioty ochrony i cele oparto w znacznej mierze na wnioskach z prognoz dla dokumentów strategicznych, już przyjętych – m.in. Polityki ekologicznej państwa 2030, SRT2030, Programu Budowy 100 Obwodnic na lata 2020-2030, PEP2040Prognozy te nie zidentyfikowały negatywnego oddziaływania na obszary Natura 2000, ale tam gdzie było to możliwe wskazały potencjalne obszary kolizji przyszłych inwestycji z obszarami Natura 2000. Ponadto w Prognozie podkreślono

Ip.	Nazwa instytucji	Część Prognozy/Programu, której dotyczy uwaga/wniosek (rozdział, podrozdział, punkt, nr strony)	Treść uwagi/wniosku lub proponowany zapis	Odpowiedź na uwagę/wniosek
			<p>przedsięwzięć, zgodnie z art. 55 ust. 2 ustawy ooś w prognozie powinna się znaleźć wyczerpująca ocena (jednocześnie dostosowana do stopnia szczegółowości projektu FEnIKS) czy i na jakiej podstawie można uznać, że w odniesieniu do programu FEnIKS spełnione są wszystkie przesłanki, o których mowa w art. 34 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody.</p> <p>Przedstawiona analiza w tym zakresie jest niewystarczająca, a wniosek „można uznać, że nie zachodzi sytuacja, o której mowa w art. 55 ust. 2 ustawy ooś i brak jest w tym zakresie przesłanek, które uniemożliwiłyby przyjęcie Programu” (str. 270 prognozy) nie jest podparty odpowiednią argumentacją. Odnośnie przesłanki nadrzędnego interesu publicznego stwierdzono „Biorąc pod uwagę cele oraz charakter zidentyfikowanych typów projektów można z dużym prawdopodobieństwem stwierdzić, iż część z nich będzie spełniać kryteria określone w powyższych zapisach ustawy (m.in. będą kwalifikowane, jako inwestycje celu publicznego)”. Należy wyjaśnić dlaczego tylko część typów projektów będzie spełniać przedmiotową przesłankę oraz je wymienić. Odnośnie kolejnej przesłanki braku rozwiązań alternatywnych analizy zostały pominięte i przeniesione na etap oceny oddziaływania na środowisko dla przedsięwzięć, co nie jest właściwe. Jest zrozumiałe, że na etapie sporządzania prognozy dla programu FEnIKS (który charakteryzuje się niskim poziomem szczegółowości informacji) precyzyjne określenie rozwiązań alternatywnych bądź wykazanie braku istnienia takich rozwiązań jest ograniczone.</p> <p>Jednak zasygnalizowanie pewnych problemów szczegółowych już na etapie oceny strategicznej może znacząco ułatwić analizy na etapie realizacji przedsięwzięć. Prognoza powinna zatem jasno opisywać w jaki sposób przesłanki będą mogły być analizowane oraz raportować wszelkie potencjalne problemy związane z realizacją zapisów programu FEnIKS. Poza tym rozwiązania alternatywne można rozpatrywać nie tylko pod względem lokalizacyjnym czy technologicznym samych przedsięwzięć, ale również pod kątem organizacyjnym, ekonomicznym, społecznym itp. Odnosząc się do założeń/celów dokumentu. W prognozie nie odniesiono się również do przesłanki zapewnienia wykonania kompensacji przyrodniczej niezbędnej do zapewnienia spójności i właściwego funkcjonowania sieci obszarów Natura 2000</p>	<p>znaczenie PZO w ocenie na obszary Natura 2000. Inwestycje celu publicznego nie są możliwe precyzyjnie do wskazania, ponieważ na chwilę obecną znamy jedynie typy projektów. Ponadto muszą one zostać uwzględnione w zapisach dokumentów planistycznych. Można zatem z dużym prawdopodobieństwem powiedzieć, że większość, a nie jednoznacznie stwierdzić, że wszystkie. Należy także wskazać, iż w prognozie stwierdzono, iż nie zachodzą przesłanki określone w art. 55 ust 2 ustawy ooś, a zatem nie zachodzi potrzeba dokładnych analiz dotyczących kwalifikacji każdego typu projektu do inwestycji celu publicznego.</p> <p>W Prognozie w miarę możliwości, na ile pozwalał stopień szczegółowości Programu, określono szczegółowe zagrożenia w odniesieniu do komponentów środowiska, a także obszarów chronionych, a nawet grup organizmów. Ponadto, wskazane zostały możliwe warianty alternatywne lub rozwiązania, które mogłyby ograniczać negatywne oddziaływanie – w szczególności na formy ochrony przyrody i różnorodność biologiczną.</p>

Ip.	Nazwa instytucji	Część Prognozy/Programu, której dotyczy uwaga/wniosek (rozdział, podrozdział, punkt, nr strony)	Treść uwagi/wniosku lub proponowany zapis	Odpowiedź na uwagę/wniosek
9	Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska	str. 252 prognozy	W prognozie zidentyfikowano i wymieniono typy przedsięwzięć, które mogą oddziaływać transgranicznie jeżeli ich realizacja będzie przebiegać w strefie przygranicznej. Z uwagi na niski poziom szczegółowości projektu FEnKS nie stwierdzono, czy projekty te będą mogły „oddziaływać negatywnie znacząco w aspekcie transgranicznym” (str. 252 prognozy). Trzeba zwrócić uwagę, że przesłanką do przeprowadzenia oceny transgranicznej jest, w myśl przepisów polskiego prawa, wystąpienie oddziaływania znaczącego, nie „negatywnego znaczącego” lub, niezależnie od ustaleń oceny, wnioski państwa, które uważa się za stronę narażoną. Co ważne, w przypadku realizacji zadań, które będą wymagały przeprowadzenia oceny transgranicznej należy przewidzieć w harmonogramie czas na tę procedurę.	Uwaga uwzględniona - poprawiono. Zapisy rozdziału dot. oddziaływań transgranicznych zostały uzupełnione o wyjaśnienia dotyczące braku stwierdzenia oddziaływań transgranicznych (w tym znaczących), co wynika z oceny typów projektów określonych w projekcie Programu, jak również z wniosków prognoz dokumentów strategicznych, które będą realizowane poprzez wsparcie z FEnKS, a z kolei zostały opracowane na takim samym lub zazwyczaj większym stopniu szczegółowości niż projekt Programu.
10	Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska	Str. 201 prognozy	W związku ze zidentyfikowanym możliwym negatywnym oddziaływaniem na ptaki i nietoperze wynikającym z termomodernizacji budynków (str. 201 prognozy), należy dodać działanie zapobiegające polegające na przeprowadzaniu ekspertyzy chiropterologicznej i ornitologicznej przed rozpoczęciem prac. Warto również rozważyć dodanie takiej ekspertyzy jako dodatkowego kryterium wyboru projektów;	Uzupełniono. Wprowadzenie proponowanego zapisu odnośnie ekspertyzy chiropterologicznej i ornitologicznej nie wydaje się uzasadnione. Należy wskazać, iż ustawa o ochronie przyrody wyraźnie mówi o zakazach, które obowiązują w odniesieniu do gatunków chronionych, jak również możliwościach uzyskania ustawowego odstępstwa od wspomnianych zakazów. Inwestycje zgodnie z obowiązującymi przepisami powinny być realizowane przez inwestorów z poszanowaniem ustawy o ochronie przyrody, a jeżeli jest taka konieczność powinni oni zwracać się każdorazowo o wydanie stosownej decyzji przez właściwego regionalnego dyrektora ochrony środowiska. Dodano precyzyjne zapisy wyjaśniające taką okoliczność w rozdziale 4.4.2, w części dotyczącej oddziaływań Priorytetu I i II: Wsparcie sektorów energetyka i środowisko Cel szczegółowy 2.1 Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych.

Ip.	Nazwa instytucji	Część Prognozy/Programu, której dotyczy uwaga/wniosek (rozdział, podrozdział, punkt, nr strony)	Treść uwagi/wniosku lub proponowany zapis	Odpowiedź na uwagę/wniosek
11	Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska	Str. 248 prognozy Rysunek 80 Rozdział 4.4.11	<p>W prognozie przedstawiono analizę możliwości wystąpienia oddziaływań skumulowanych poprzez „próbę zbiorczego zestawienia infrastruktury obecnej i planowanej w zakresie, jaki wynika ze znanych dokumentów strategicznych Polski lub ich projektów. (...) Wykorzystano przy tym głównie: projekt Polityki energetycznej Polski do 2040 r. (w zakresie inwestycji energetycznych), Strategię zrównoważonego transportu do 2030 r., Strategiczne studium lokalizacyjne CPK, Program Budowy 100 obwodnic na lata 2020 – 2030, Program Budowy Dróg Krajowych na lata 2014 – 2023 (z perspektywą do 2025 r.) oraz inne dostępne materiały”.</p> <p>Na tej podstawie sporządzono mapę i zaznaczono miejsca możliwych kumulacji oddziaływań. Jak wynika z legendy do Rysunku 80, możliwe kumulacje oddziaływań zidentyfikowano na podstawie istniejącej i planowanej: sieci dróg (krajowych, wojewódzkich, obwodnic), linii kolejowych, sieci energetycznej, sieci gazowej oraz sieci przesyłu paliw. W analizach pominięto jednak pozostałe typy inwestycji np. śródlądowe drogi wodne czy działania z zakresu gospodarki wodno-ściekowej.</p> <p>Konieczne jest zatem rozszerzenie i pogłębienie analiz, na tyle, na ile to możliwe na podstawie dostępnej obecnie wiedzy o istniejących i planowanych inwestycjach mogących spowodować wystąpienie kumulacji oddziaływań. Na mapie, tam, gdzie to możliwe, należy przedstawić znane lub możliwe do oszacowania orientacyjne lokalizacje wszystkich typów inwestycji (istniejących i planowanych), które mogą przyczynić się do powstania/ nasilenia oddziaływań skumulowanych. W rozdziale 4.4.11. przedstawiono także informację „W tworzeniu mapy wykorzystano też warstwy z obszarami chronionymi, w tym Natury 2000, co umożliwi też identyfikację oddziaływań na nie (przy wykorzystaniu mapy o wyższej rozdzielczości)”. Obszary Natura 2000 nie zostały jednak zaznaczone na mapie, nie przedstawiono również wykazu obszarów Natura 2000, które mogą potencjalnie zostać narażone na oddziaływanie skumulowane. Konieczne jest sporządzenie takiego zestawienia wraz z oceną możliwego wpływu tych oddziaływań na cele i przedmiot ochrony obszarów Natura 2000 oraz ich integralność. Ponadto, należy wskazać możliwe sposoby minimalizacji oddziaływań skumulowanych na środowisko, zwłaszcza na obszary Natura 2000;</p>	Zgodnie z uwagą mapa została uzupełniona o brakujące elementy. Rozwinięto informację o ocenie skumulowanych oddziaływań na formy ochrony przyrody, w szczególności obszary Natura 2000, a także podano wskazania do oceny tych oddziaływań na etapie projektowania poszczególnych inwestycji.

Ip.	Nazwa instytucji	Część Prognozy/Programu, której dotyczy uwaga/wniosek (rozdział, podrozdział, punkt, nr strony)	Treść uwagi/wniosku lub proponowany zapis	Odpowiedź na uwagę/wniosek
12	Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska	str. 267 prognozy	<p>Monitoring dla programu FEnIKS zdecydowano się oprzeć na systemie Państwowego Monitoringu Środowiska (dalej: PMŚ) oraz na ocenach dokonywanych przez Europejską Agencję Środowiska ze względu na zasięg dokumentu obejmujący cały obszar Polski, wysoki stopień ogólności informacji oraz brak wskazanych lokalizacji przedsięwzięć. Jako że PMŚ obejmuje rezultaty wszystkich działań podejmowanych w Polsce, a nie tylko na skutek realizacji FEnIKS, zaproponowano „w przypadkach pogorszenia stanu jakiegokolwiek elementu środowiska, według raportów rocznych o stanie środowiska, dokonać analizy przyczyn i określenia, czy nie wynika to z realizacji Programu”. Podejście to budzi zastrzeżenia, ponieważ ocena ta opiera się na analizie jakościowej oraz może być dokonana w sposób subiektywny. Należy wyjaśnić, że celem monitoringu prowadzonego w ramach sooś jest zbadanie rzeczywistego wpływu realizacji postanowień danego dokumentu na środowisko przyrodnicze, ocena stopnia realizacji postawionych w dokumencie celów, a także weryfikacja wniosków, które zostały przedstawione w dokumencie oraz opracowanej dla niego prognozie. Monitoring nie służy wyłącznie do sprawdzenia czy realizacja postanowień danego dokumentu wywołała negatywny wpływ na środowisko. Metodyka monitoringu powinna zostać przygotowana w sposób umożliwiający zarówno jakościową jak i ilościową weryfikację wniosków przedstawionych w prognozie, wobec tego metodyka monitoringu dla programu FEnIKS powinna zostać bardziej dopracowana. Nie wiadomo w jaki sposób będą monitorowane np. „zmiany w zakresie przyrody, w tym na obszarach chronionych”. Należy zatem określić i przedstawić w prognozie szereg wskaźników, których wartości będą analizowane, a także wskazać częstotliwość tych analiz. Nie jest właściwe przenoszenie monitoringu wyłącznie na etap oceny oddziaływania na środowisko dla konkretnych przedsięwzięć;</p>	Uwaga uwzględniona – uzupełniono. Wskazano i określono wskaźniki, których wartości będą analizowane, a także wskazano częstotliwość tych analiz.
13	Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska	Prognoza ogółem	<p>Jako że prognoza stanowi opracowanie eksperckie należy unikać stosowania w niej sformułowań poddających w wątpliwość przedstawione informacje tj. generalnie, raczej, nie powinno, prawie wszystkie itp. Jeżeli w danej sytuacji brak możliwości sformułowania jednoznacznego wniosku należy wyczerpująco wyjaśnić przyczyny niejasności.</p>	Uwaga uwzględniona - poprawiono

Ip.	Nazwa instytucji	Część Prognozy/Programu, której dotyczy uwaga/wniosek (rozdział, podrozdział, punkt, nr strony)	Treść uwagi/wniosku lub proponowany zapis	Odpowiedź na uwagę/wniosek
14	Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska	Prognoza ogółem	W sytuacji wprowadzenia do dokumentów (projekt FEnIKS oraz prognoza) w toku dalszych prac poprzedzających przyjęcie FEnIKS zmian istotnych z punktu widzenia oddziaływania na środowisko realizacji postanowień dokumentu, należy przedstawić je ponownie organom opiniującym w uzupełnionej, kompletnej wersji celem stwierdzenia, czy istnieją przesłanki ewentualnego uzupełnienia procedury oceny strategicznej powtórzenia niektórych elementów oceny w niezbędnym zakresie.	Informacja dla jednostki opracowującej Program,